

Література:

1. Ницше, Ф. Весёлая наука : (La gaya Scienza) / Фридрих Ницше ; [пер. с нем. А. Николаева]. – Х. : Фолио, 2013. – 556 с.
2. Ницше, Ф. Ессе Ното : как становятся самим собой / Фридрих Ницше ; [пер. с нем. Ю. М. Антоновского]. – Х. : Фолио, 2013. – 220 с.
3. Ницше, Ф. Рождение трагедии, или Эллинство и пессимизм // Ницше, Фридрих. Сочинения : В 2 т. / Ф. Ницше. – М. : Мысль, 1996. Т. 1. – 831 с. С. 52-53.
4. Ницше, Ф. Шопенгауэр как воспитатель : пер. с нем. / Фридрих Ницше. – Харьков : Фолио, 2014. – 253 с.

Множинська Р. В., кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, політології та українознавства
Київський національний університет технологій та дизайну

Лупан К. О., студентка факультету хімічних
та біофармацевтичних технологій
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

«ФІЛОСОФІЯ СЕРЦЯ» ПАМФІЛА ЮРКЕВИЧА

Оригінальна філософська система, в центрі якої знаходиться вчення про «серце» як символ внутрішнього світу, людських переживань, яку виклав П. Юркевич у своїй праці «Серце і його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого», де розгорнув цілісну філософсько-антропологічну концепцію про серце як визначальну основу фізичного та духовного життя людини.

Вивчаючи та оцінюючи філософію мислителя, дослідники почали називати її по різному: одні звать її «філософією серця», інші – конкретним ідеалізмом, убачаючи в ній початки персоналізму й навіть елементи екзистенціалізму. Неоднаково вирішується й питання щодо ідейних попередників Юркевича. Проте всі однастайні в тому, що його філософія залишилася незрозумілою для сучасників, яка значно випередила свій час і справила величезний вплив на майбутні покоління філософів.

«Філософія серця» – вчення, яке виражає специфіку українського світобачення, основні найпримітніші характеристики національного світогляду та психології. Наполягання на важливості почувань-емоцій є

давньою традицією української філософії. Науковці до типових рис національного душевного складу відносять «емоціоналізм», стверджують, що українській вдачі властива «сердечність». Ідеї серця ми зустрічаємо ще у витоках давньоукраїнської філософії Княжої доби.

Серце у філософії мислителя – це скарбничка і носій усіх тілесних сил людини; центр душевного й духовного життя людини; центр морального життя людини, скрижаль, на якій викарбуваний природний моральний закон [1, 99]. Увесь пафос цієї праці спрямований проти раціоналістичних спроб звести сутність душі, увесь духовний світ до мислення, позаяк у такому випадку знімається проблема людської індивідуальності, а залишається якась абстрактна людина, котра ніде й ніколи не існувала, якесь колективне «ми», а не індивідуальне «я».

Памфіл Юркевич був переконаний, що світ як система явищ життєдайних, повних краси й знаменності, існує й відкривається найперше для глибокого серця, а вже звідси для розуміючого мислення. Завдання, що їх вирішує мислення, виникають урешті-решт не із впливів зовнішнього світу, а із бажнь та вимог серця. Якщо з теоретичного погляду можна сказати, що все, гідне бути, гідне й нашого знання, то в інтересах вищої моралі цілком справедливим було б положення: ми маємо знати тільки те, що гідне нашої моральної й богоподібної істоти. Дерево пізнання не є дровом життя, а для духу його життя уявляється чимось більш вартим, ніж його знання. Сама істина стає нашим благом, нашим внутрішнім скарбом лише тоді, коли вона лягає нам на серце. За цей скарб, а не за абстрактну думку людина може стати на боротьбу з обставинами й іншими людьми, позаяк тільки для серця можливий подвиг і самовідданість [1, 111].

Слід відзначити посилену увагу філософа до так званих гуманних наук. Зміст останніх на його думку є одкровенням морального, релігійного та естетичного життя людського духу. Особливе місце серед гуманних наук, на думку ученого, належить філософії. Педагог також указував на необхідність інтеграції наук, відповідно до їх спорідненості в єдиній вищій істині, що означає взаємодоповнюваність релігійного, філософського і конкретно-наукового знання. П. Юркевич обґрунтував освіту як багатосторонній процес духовного становлення людини, що здійснюється через подолання відчуження змісту освіти від живої людської особистості і від її моральної сутності. А це свідчить про гуманістичну спрямованість його філософії освіти. Виховання серця (виховання людини) давня традиція української педагогіки [1, 80]. Юркевич критикував матеріалізм, який, з його точки зору, робить спробу всі явища і процеси зробити прозорими, доступними для розуму, складне розкласти на просте, елементарне, надати усьому математичну чіткість. Між тим, за межами раціонального досвіду, за Юркевичем, є те, чого не можна охопити чисто науковим пізнанням з його специфічними

способами [1, 91]. Ця позиція знайшла яскравий вираз в полеміці його з Чернишевським, представником матеріалізму. Чернишевський наполягав на тотожності філософії та природознавства. Він намагався довести, що явища духовні і матеріальні, при всій їхній відмінності не суперечать одне одному, і відстоював ідею єдності людського організму. Як наслідок цього, Чернишевський робив висновок, що в основі різних дій і вчинків людини лежить один універсальний принцип: прагнення до максимального задоволення і користі. В тлумаченні морального вибору людини Чернишевський також дотримувався принципу розумного розрахунку, розумного егоїзму, прагнучи перетворити етику у точно таку саму раціональну науку, як і природознавство. Юркевич же виступав проти будь-яких спроб раціоналізму звести духовність людини до мислення [2, 129]. У вченні про пізнання П.Д. Юркевич розрізняє такі форми пізнання, як уявлення, поняття й ідея. Уявлення – нижча форма пізнання, яке несе не стільки образ відображуваної речі, скільки те, як відчуває цю річ людина. Поняття – більш висока форма, що вміщує у собі об'єктивне уявлення про річ. Але вища форма пізнання – ідея. Ідея – це не якийсь психічний образ, а основа, закон, явища, те, що формує річ. Тобто, згідно з Юркевичем, у розумінні явищ не можна обмежуватись досвідом і виключати ідеальний момент [3, 44]. Таким чином, у світогляді Юркевича виявляється характерне для української духовності усвідомлення неповноти й недостатності абстрактного, виключно раціоналістичного погляду на людину і світ людського буття. Він продовжує традицію української філософської культури, започаткованої ще Іларіоном, К. Туровським, згідно з якою серце є витоком всього людського життя.

З праці та діяльності Памфіла Юркевича можна зробити висновок, що: 1) серце може виражати, знаходити й досить своєрідно розуміти такі душевні стани, котрі за своєю ніжністю, духовністю та життєдайністю недоступні абстрактному знанню розуму; 2) поняття й абстрактне знання розуму, оскільки воно стає нашим душевним станом, а не залишається абстрактним образом зовнішніх предметів, відкривається або дає себе відчувати й помічати не в голові, а в серці: в цю глибину воно мусить проникнути, щоб стати діяльною силою й рушієм нашого духовного життя. Інакше кажучи, розум має значення світла, яким осявається, Богом створене життя людського духу [3, 47].

Література:

1. Юркевич П.Д. Серце і його значення в духовному житті людини, згідно вчення слова Божого. П.Д. Юркевич. Вибране. – К.: Абрис, 1993. – С. 73-115.
2. Закидальський Т.Д. Поняття серця в українській філософській думці : Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 8. – С. 127-138.

3. Кузьміна С.Л. Філософсько-педагогічна концепція П.Д. Юркевича. – К., 2002. – С. 44-49.

Осетрова О. О., доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри соціальної роботи

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ФІЛОСОФСЬКА СУЇЦИДОЛОГІЯ ЯК НАГАЛЬНА ПОТРЕБА СУЧАСНОСТІ

Проблема самогубства супроводжує людство з того самого моменту, як Людина усвідомила себе істотою вільною, здатною на абсолютний бунт. Парадокс полягає у тому, що:

1) з одного боку, в земних реаліях існування людини все відносно (згадаймо релятивізм Геракліта), а Абсолют (Бог, Всесвітній Розум, Абсолютна Ідея тощо) лише віддалена у вічності перспектива, місцезоташування якої – у трансцендентній площині;

2) з іншого боку, – дійсно, можна підняти до рангу абсолютного бунт Людини проти самої людської природи та інстинкту самозбереження, в якому знімаються будь-які страхи, притаманні живій істоті, а потяг до свободи вічної «дозволяє» добровільно й передчасно перетнути межу, що розділяє світ земний і світ трансцендентний (тут безпосередньо йдеться про феномен самогубства, який упродовж усієї історії людства не змогли викоринити жодні табу, підтримувані кривавими стразами суїцидентів, що вижили, та наругою над тілами тих, кому вдалося добровільно піти з життя).

І сьогодні у XXI столітті актуальність суїцидальної проблематики не тільки не послабилася, але набрала обертів, крокуючи паралельно із техногенним розвитком цивілізації (з такою ж швидкістю). Праць у даній науковій галузі багато, і охоплюють вони найрізноманітніші аспекти (медичний, психологічний, релігійний, правовий, безумовно, філософський тощо), однак проблема залишається відкритою та гострою, бо суїцид одночасно і молодшає, і старішає, а чинних (і головне – результативних) програм суїцидальної превенції, принаймні, в Україні не впроваджено (мають місце лише поодинокі заходи, пов'язані із конкретними суїцидальними випадками).

У зв'язку із зазначеним я глибоко переконана, що основним принципом наукової суїцидології має бути саме інтегральний (філософський) підхід, який уможливорює фундаментальне пізнання сутності феномену суїциду. Іншими словами, йдеться про розвиток